

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

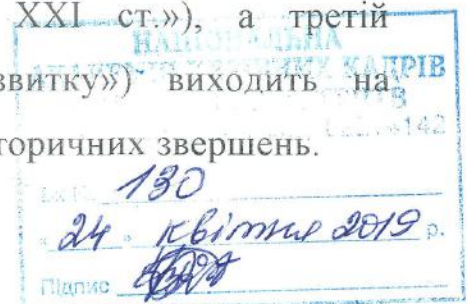
Маркової Олени Миколаївни

на дисертацію Сиваш І.О.

«Мистецтво етнодизайну в художній культурі України ХХ – початку ХХІ ст.»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата культурології за
спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Проблема, яка стала предметом дисертаційного дослідження І.Сиваш, актуальна вже тому, що в сучасній Україні, окрім прагнення завоювати стійкі позиції на світовому ринку дизайну, є й внутрішні мотиви для використання образів народного мистецтва в дизайн-діяльності. У нинішньому культурно-мистецькому просторі гостро постала потреба в національній самоідентифікації, а відтак виникла необхідність звернутися до традиційного мистецтва як одного із чинників, що допомагає об'єднувати суспільство. Тому сьогодні мотиви народного мистецтва використовують у різних сферах. Ця тенденція яскраво проявляється й у дизайні та відіграє виховну та культуротворчу роль.

В Україні гостро стоїть питання створення національного стилю в дизайні. Практика звернення професійних митців до народних художніх традицій як до джерела натхнення в Україні існує вже тривалий час. Саме даний – історичний – аспект становлення національної ідеї в дизайні керує структурними поданнями тексту дисертації. В ній є три розділи, з яких перший («Теоретичні основи досліджень етнодизайну як складника української культури»), вже за традицією дисертацій культурологічного спрямування, присвячений характеристиці теоретичного тла дослідження, тоді як другий виділяє історичні позиції формування сучасного дизайну («Вимтоки мистецьких практик ХХ – початку ХХІ ст.»), а третій («Український етнодизайн: сучасні тенденції розвитку») виходить на теоретичні узагальнення спільнонаукових і певних історичних звершень.

Культурологічний напрям в дисертації підтриманий спеціальною увагою до синкретично-синтетичних форм мистецько-прикладних показників дизайнової специфіки обробки культурного простору. Ясно, що даний культурологічний аспект базується на значенневості типологій традиції і вжитку, на них автор посилається неодноразово і справедливо. Однак недооціненою стає значеннєвість ідеальних стимулів втілення вищеназваних ознак традиції і вжитку – символіки віросповідальних настанов, відповідно, реактивності витоків на візантійського-кельтські чи римсько-германські впливи, як вони йшли чи від Криму й Причорномор'я, чи з Заходу, чи з балтсько-венедського первиннослов'янського джерела.

В роботі «глухо» у Розділі II вказується на відмінності Лівобережної і Правобережної України, минаючи деталі ягеллонського проникнення на український Центр, Схід і долання подальшими історичними обставинами його позитивного впливу на Західну Україну. І окремих пласт складає Південь України, те, що від ХІХ ст. називали землями Херсонської губернії, а на попередніх часових етапах, за свідомством високоталановитого і закоханого у «буттевописьменництво» О. Скальковського, заселених потомками запорожців, які в скрутних умовах турецько-татарських набігів, обороняючись, відступаючи і знов повертаючись, зберігали традиції «козацької доби» у Причорномор'ї аж до відвоювання «роських земель» у посланників Стамбула у кінці ХVІІІ ст.

Як знаємо, сфери дизайну по-різному використовують народну, етнічну культуру. Дисертанткою встановлено, що зацікавлення народною культурою стає не лише тимчасовим актуальним трендом, а й певною політикою дизайн-компаній чи навіть країн. Від 1991 року в Україні триває активний пошук власного дизайн-бачення. В дисертації доведено, що є потреба створити концептуальний, сучасний, осмислений дизайн-продукт, поєднати новітню візуальну мову з архетипами народної культури. Особливо важливо це для графічного, веб-, моушн-дизайну, які впливають на інформаційну сферу, адже це сприятиме утвердженню нашої культури для різних верств населення України, трансляції її у світі тощо.

В роботі обґрунтовано, що вагоме значення з точки зору культуротворчості має звернення до українських етномистецьких традицій і в дизайні костюма. Якісний дизайн-продукт, з вишуканим використанням етнотрадиційної складової сприятиме ідентифікації українського костюма у світових модних процесах, формуватиме національну самоідентифікацію. Можна стверджувати, що з початку XXI ст. у суспільстві спостерігається підйом національної самосвідомості, попит на речі з етнотематикою стає масовим. Українські дизайнери осмислено та програмно починають використовувати елементи крою та декору, а їхні твори на основі етномистецьких традицій сприяють єднанню українців.

Отже, в Україні етнодизайн набуває все більшої популярності, його основні принципи відповідають потребам суспільства й тенденціям ринку. Щоб правильно його розвивати, уникаючи поверхових, неякісних, псевдонаціональних проєктів, дизайнери мають випрацювати концепцію, в основі якої повинні бути: аналіз ринку й сучасних тенденцій, глибинне дослідження народних художніх промислів у контексті матеріальної культури та продумана трансформація етномотивів у дизайн-продукції: об'єктах середовища, промислових виробів, творах дизайн-графіки. Методи створення об'єктів дизайну, стилістика та художньо-образні засоби мають визначати їх естетичні, соціокультурні, функціональні й маркетингові характеристики з урахуванням ролі мистецтва та народної художньої творчості у формуванні української національної культури.

Тому в цьому плані дисертаційне дослідження І.Сиваш є своєчасним і має перспективи теоретичного і прикладного характеру. У зв'язку з цим хотілось би висловити зауваження, що авторка недостатньо переконливо подала приклади практичного використання етномотивів в сучасних дизайн-об'єктах, з охопленням в них від дизайну середовища до побутових виробів. Хотілось би побачити і більше рекомендацій сучасним дизайнерам з приводу використання елементів етнодизайну, повніше розкрити прояви етномистецьких регіональних традицій України в рекламно-сувенірній продукції з метою розвитку внутрішнього та зовнішнього туризму. Теоретичним підґрунтям цих «шорсткостей» в аргументації своєї культуроспрямовуючої позиції є

недооцінка етнокомпаратива, нерозробленість показників історично закономірного вбирання іншонаціонального – і якого саме (по законам «ксенії» чи, не дай Боже, «химери» за Л.Гумільовим) на тому чи іншому історичному етапі.

Адже, наприклад, в музичному вжитку, прикмети якого мають аналогії і в перевагах кольорово-штрихових, і у формовиборах в дизайні побутових речей, одягу і т.п., знаходимо несподівано зовсім точні співпадання мелодій українських пісень з галльсько-французькими зразками. А також вражає принадність для обох етноареалів на рівні XI-XV ст. блакитно-синіх кольорів в росписах і в одягу та інше (причому, саме в Східній і Південній Україні і т.д.). Показовим видається й те, що оформлення столу, манер прийому їжі та ін. у українців Сходу мають принципові збіги з буттєвими прикметами німців – а народні пісні тих націй мелодійно-ритмічно чітко співпадають, але розрізняються текстами і т.п.

Вказані «недотягнення» в характеристиках національного дизайну у його взаємодії з іншонаціональними компонентами, неминучими для етносу, що розвивається (а «протоглобалістські» тенденції спостерігаємо неодноразово в історії людства), є свідчення обмеженості не стільки даної роботи, скільки, фактично, нерозробленості порівняльної етнології, порівняльних етнонаціональних описів, недооціненим є динамізм етнічних єдностей, особливо європейського ареалу буття і т.п.

Зазначені зауваження і побажання щодо розширення теоретичного кола розробки дисертаційної тематики не знижують оцінки зроблених в дисертації спостережень, узагальнень і підсумкових висновків з них. Представлені матеріали оброблені на рівні сучасних прийнятих уявлень про етнічну вираженість в її відокремленості від помежовних явищ і в принциповому непомічанні вражаючих уподібнень у етносів, на сьогоднішній день географічно-історично віддалених, а на інших епохальних щабелях тих, що активно взаємодіяли одне з одним.

В цілому дисертаційне дослідження І.О. Сиваш є завершеною науковою роботою, вона виконана на рівні вимог ДАК МОН України. Вищесказане дозволяє констатувати, що за змістом, обсягом, професійним рівнем та принципом оформлення робота «Мистецтво етнодизайну в художній культурі України ХХ – початку ХХІ ст.» відповідає вимогам, висуваним щодо кандидатських дисертацій. Відповідно, автор вказаного дослідження Сиваш Ілона Олегівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:

доктор мистецтвознавства, професор, засл.працівник культури України,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної
культурології Одеської національної музичної
академії імені А.В.Нежданової

О.М.Маркова

